

Ugovor o prodaji
-Odgovornost prodavca-

- **I - ODGOVORNOST ZA DOCNJU SA ISPORUKOM**
- **1. Pojam docnje i odgovornosti za docnju sa isporukom**
- **1.1. Pojam docnje sa isporukom**
- Docnja prodavca sa isporukom je pojavni oblik docnje ugovornog dužnika. Zbog toga, za njeno određenje, u principu, važe opšta pravila obligacionog prava. No, činjenica da su se te norme formirale pretežno na terenu ugovora o prodaji dozvoljava njihovo zajedničko izlaganje.
- “Dužnik dolazi u zakašnjenje kad ne ispuni obavezu u roku određenom za ispunjenje” (član 324. st. 1 ZOO). Shodno tome, docnja prodavca sa isporukom je činjenica neizvršavanja obaveze stavljanja stvari na raspolaganje kupcu u vrijeme koje je utvrđeno ugovorom ili na osnovu ugovora. Docnja sa isporukom se može pravno kvalifikovati kao štetna radnja povrede ugovora. Ona dovodi do ugovorne odgovornosti prodavca samo ako su ispunjene i druge pretpostavke (šteta, uzročna veza i krivica). Upravo zbog toga docnju sa isporukom ne treba miješati sa odgovornošću za docnju sa isporukom. Pored odgovornosti, objektivni čin docnje sa isporukom može kod fiksnih poslova imati još jednu pravnu posljedicu - raskid ugovora po samom zakonu.

- Docnja sa isporukom može se svrstati u različite podvrste opšteg pojma docnje. Neke od ovih kvalifikacija su jednostavne i nesporne. Nesumnjivo je da docnja sa isporukom spada u dužničku docnju i to sa neispunjenjem nenovčanih obaveza. Zavisno od mjere neispunjenja isporuke, docnja prodavca u ovom slučaju može biti potpuna ili djelimična. Djelimična docnja je pravno relevantna ako se odnosi na znatniji dio obaveze. Pored toga, moraju biti primijenjeni i vrijednosni kriteriji. Prema njima se procjena posljedica djelimičnog ispunjenja vrši shodno cilju radi kojeg je druga strana zaključila ugovor (subjektivni kriterij). Najveći i za docnju sa isporukom najvažniji problem predstavlja kvalifikacija docnje po njenom osnovu. Pitanje je, naime, da li je prodavac kao dužnik u docnji, samim tim što je do zakašnjenja sa isporukom došlo, (objektivna docnja), ili samo onda ako je pao u zadocnjenje svojom krivicom (subjektivna docnja). Dilema nije samo akademska. “Praktičan značaj razlike između objektivnog i subjektivnog shvatanja docnje naročito dolazi do izražaja pri prolaznoj nemogućnosti izvršenja za koju prodavac nije kriv (npr. rat, požar, štrajk, zabrana izvoza i slično). Iz definicije dužnikove docnje u članu 324. ZOO i na osnovu pravila o raskidu ugovora zbog docnje (član 124 - 126 ZOO) osnovano se može zaključiti da domaće pravo prihvata objektivni koncept docnje “koji je karakterističan za ugovore u privredi”. Budući da je odgovornost za docnju subjektivna i da se krivica dužnika pretpostavlja (član 263 ZOO) “praktično se pitanje svodi na teret dokazivanja”.

- **1.2. Pojam odgovornosti za docnju sa isporukom**
- Odgovornost za docnju sa isporukom je jednostrano obavezni obligacioni odnos čiji je predmet radnja popravljjanja štete u naturi ili novcu, u onoj mjeri u kojoj je šteta posljedica docnje. S obzirom da se krivica prodavca za docnju pretpostavlja (član 263 ZOO), ova vrsta odgovornosti se može kvalifikovati kao subjektivna.
- Odgovornost prodavca za docnju sa isporukom uređena je prvenstveno Zakonom o obligacionim odnosima. Četiri su grupe pravila koje su pri tome najvažnije. Prva se tiče opštih rješenja o odgovornosti ugovornog dužnika (član 324). Drugu čine opšta pravila o posljedicama neispunjenja ugovora (član 262 - 269 ZOO). Treća se odnosi na raskid ugovora zbog neispunjenja (član 124 - 132 ZOO), a četvrta na posebna pravila o naknadi štete u slučaju raskida prodaje (član 523 - 526 ZOO). Mogućnost ugovornog uticaja na dispozitivne norme postoji, ali se mora kretati u granicama Zakona (član 264 i 265 ZOO). Pored toga, stranke svojim sporazumom često utiču na dužinu primjerenog, tj. razumnog roka za naknadno uredno ispunjenje isporuke.

- Zajednička karakteristika izloženih izvora jeste u tome da se, osim kod fiksnih ugovora, insistira na održavanju ugovora na snazi i na njegovom realnom ispunjenju. Značaj naturalne restitucije u popravljaju štete dovodi, dalje, do toga da u praksi odgovornost kao jednostrano obavezni obligacioni odnos postoji samo kao temelj složenog sistema obaveza i prava u koje prodavac i kupac stupaju povodom popravljaja štete izazvane docnjom. Konkretni izgled toga sistema zavisi od vrste isporuke. On je različit kod dokumentarnih i kod realnih isporuka. Unutar realnih isporuka, odnos odgovornosti za docnju dalje se razlikuje prema tome da li je u pitanju jednokratna ili sukcesivna isporuka.
- Različite faktičke i pravne osobine jednokratne i sukcesivne isporuke utiču na režim odgovornosti za zadocnjenje. Pored toga, na pravila o odgovornosti djeluje i karakter roka. Zbog toga je neophodno pravne posljedice zakašnjenja sa isporukom posmatrati odvojeno za fiksne i nefiksne poslove prodaje. Napokon, i zadocnjenje sa dokumentarnom isporukom ima neke specifičnosti zbog kojih mora biti posebno ispitano.

- **2. Odgovornost za docnju sa jednokratnom realnom isporukom**
- **2.1. Odgovornost kod nefiksnih poslova**
- Pravo BiH predviđa dvije osnovne posljedice zadocnjenja prodavca sa izvršenjem realne jednokratne isporuke kod nefiksnih poslova. Prva je održavanje ugovora na snazi uz prodavčevu obavezu da naknadi štetu izazvanu docnjom Načelo realnog ispunjenja ugovora i potrebe prometa navele su zakonodavca da ovu mogućnost pruži objema strankama: “kad ispunjenje obaveze u određenom roku nije bitan sastojak ugovora, dužnik zadržava pravo da i nakon isteka roka ispuni svoju obavezu, a vjerovnik da zahtijeva njezino ispunjenje “ (član 126. st. 1 ZOO). Druga moguća posljedica jeste raskid ugovora uz postojanje obaveze prodavca da nadoknadi štetu izazvanu raskidom (član 124 ZOO).
- Prodavac koji je u docnji može izvršiti isporuku sve dok ne primi obavještenje kupca o tome da se ugovor raskida (član 130). Ovakvo čišćenje od zadocnjenja (purgatio morae) djeluje samo na pravo kupca da ugovor raskine. Ono ne oslobađa prodavca obaveze da naknadi štete izazvane zadocnjenjem (član 262. st. 3 ZOO).

- Kupac koji želi da uprkos docnji prodavca sa isporukom održi ugovor na snazi ima tri mogućnosti na raspolaganju. On, najprije može da šuti, tj. da potpuno pasivno čeka da se prodavac samoinicijativno očisti od docnje. Kupac je, dalje, ovlašten da zahtijeva uredno ispunjenje bez davanja primjerenog roka u kome to treba učiniti. Napokon, kupac ima pravo da zahtijeva ispunjenje u skladu sa ugovorom uz davanje naknadnog primjerenog roka za ispunjenje (član 262. st. 3 ZOO). U sva tri slučaja ima mogućnost da traži naknadu štete prema opštim pravilima. A to znači da kupac može zahtijevati naknadu proste štete i izgubljene dobiti koji su prouzrokovani docnjom. Pošto kupac mora dokazati i umanjenje svoje postojeće imovine i sprečavanje njenog opravdano očekivanog povećanja, to je njegovo pravo na naknadu ograničeno na konkretnu štetu.
- Pravo na raskid ugovora zbog zadocnjenja prodavca sa isporukom pripada samo kupcu. No, u ovom slučaju on kao povjerilac “mora ostaviti dužniku primjeren naknadni rok za ispunjenje “ (član 126. st. 2 ZOO). Tek po njegovom bezuspješnom proteku, ugovor prestaje da postoji, a na strani kupca nastaje pravo na popravljjanje štete. Ova osnovna šema je u pravno-tehničkom smislu veoma složena.

- Naknadni primjereni rok se daje samo za ispunjenje u skladu sa ugovorom. Kupac ne može u njemu jednostrano mijenjati modalitete isporuke zasnovane na sporazumu stranaka. Dužina naknadnog primjerenog roka može biti određena u izjavi kupca. No, kupac nije pri tome potpuno slobodan. On mora da vodi računa o prirodi stvari i okolnostima posla, te o načelima obligacionog prava, prvenstveno o onim koja su sadržana u samom Zakonu. Ako naknadni primjereni rok nije određen ni ugovorom, ni izjavom kupca, njegova dužina će se utvrđivati prema faktičkim okolnostima, kao i kod drugih pravnih standarda. Pošto on ima karakter dopunskog roka, ne smije da predstavlja potpuno novi rok za isporuku. U načelu, naknadni rok treba da omogući prodavcu koji već ima pripremljenu robu da izvrši njenu isporuku shodno ugovoru. Davanje naknadnog primjerenog roka ne utiče na kupčevo pravo na popravljavanje štete (član 262. st. 3 ZOO).

- Davanjem primjerenog roka, vrijeme isporuke se od nebitnog pretvara u bitan element posla. Njegovim bezuspješnim istekom ugovor se smatra raskinutim po samom zakonu (član 126. st. 3 upućivanjem na član 125 ZOO). Zbog toga, prema našem pravu, posebna izjava kupca o raskidu ugovora nije potrebna. No, pošto je kupac u ovom slučaju gospodar posla (dominus negotii), on može “održati ugovor na snazi ako nakon isteka roka, bez odgađanja obavijesti dužnika da zahtijeva ispunjenje ugovora” (član 125. st. 2 ZOO). Pravo na davanje novih primjerenih rokova nije ničim ograničeno, osim izjavom prodavca da isporuku neće izvršiti.
- Kupac može raskinuti ugovor i bez davanja naknadnog primjerenog roka u tri zakonom predviđena slučaja. To mu pravo pripada najprije onda kada “iz dužnikova držanja proizilazi da on svoju obavezu neće izvršiti ni u naknadnom roku” (član 127 ZOO). Prodavčevo ponašanje se može manifestovati kao izjava volje ili kao činidbe iz kojih je stanje njegove svijesti vidljivo na nesumnjiv način (konkludentne radnje). Drugi slučaj postoji ako je iz okolnosti posla vidljivo da dužnik ne može izvršiti isporuku ni u naknadnom primjerenom roku (član 128 ZOO). Napokon, primjereni rok nije potreban ni kod fiksne prodaje (član 125 ZOO). U prva dva slučaja je kupac ovlašten “raskinuti ugovor prostom izjavom” (član 124), dok u trećem takva posljedica nastupa po samome zakonu (član 125). Kupac zadržava pravo na naknadu štete, iako nije zahtijevao naknadno ispunjenje.

- Posljedice raskida u promatranoj vrsti prodaje se ne ravnaju prema opštim pravilima o učincima raskida (član 132 ZOO). Na njih se primjenjuju posebna rješenja o raskidu prodaje (član 523 - 526 ZOO). Ona su zajednička za sve slučajeve raskida ugovora krivicom dužnika. Specifične norme o kojima je riječ, dakle, važe bez obzira na vrstu obaveze zbog čije se povrede ugovor jednostrano raskida i bez obzira na to da li je povredu ugovora izvršio prodavac ili kupac.
- Kupac koji je zbog docnje prodavca raskinuo ugovor ima na raspolaganju tri načina za svoje obeštećenje. Oni su mu dati alternativno. Jednom izvršen izbor obavezuje kupca. Pošto je svaki od pravaca djelovanja kupca složen i po broju zahtjeva i prema njihovoj pravnoj prirodi, razmotrićemo ih posebno.

- Dokazivanje štete može biti veoma mukotrпно za kupca. Pored toga, prodaja u privredi se prema definiciji zaključuje radi dalje prodaje stvari u prerađenom ili neprerađenom stanju. Zbog toga je, u slučaju da “stvar ima tekuću cijenu”, kupac ovlašten “zahtijevati razliku između cijene određene ugovorom i tekuće cijene na dan raskida ugovora na tržištu mjesta u kome je posao obavljen” (član 524. st. 1 ZOO). To mjesto teorija određuje kao mjesto isporuke i time usklađuje ovo rješenje sa zakonskom definicijom “tekuće cijene” iz člana 464. ZOO. Ako u mjestu isporuke nema tekuće cijene, mjerodavna je tekuća cijena na supstituirajućem tržištu “kojoj treba dodati razliku u troškovima prevoza” (član 524. st. 2 ZOO). Jasno je da će se kupac ovim načinom obeštećenja koristiti samo ako je tekuća cijena bila ili je postala višom od ugovorne cijene. Pošto se u ovom slučaju veličina štete koju je kupac pretrpio utvrđuje obračunskim putem, a ne konkretnim dokazivanjem, razmatrani vid obeštećenja se naziva i naknadom apstraktne štete. Konkretna šteta može, međutim da bude veća. Razliku između nje i apstraktne štete kupac može zahtijevati prema opštim pravilima obligacionog prava (član 526 ZOO). Izložena rješenja, uzeta zajedno, predstavljaju drugo pravo kupca u slučaju raskida ugovora zbog docnje prodavca sa isporukom.

- Treće pravo oličeno je u institutu kupovine radi pokrića (član 525. ZOO). Za razliku od prethodne dvije mogućnosti, u ovoj dominira naturalna, a ne novčana restitucija. Zbog toga se ovaj način obeštećenja može primijeniti samo onda kada su predmet prodaje stvari određene po rodu. Položaj kupca ovdje karakteriše postojanje ne samo prava nego i obaveza. On je ovlašten da robu koja je bila predmet ugovora kupi od trećeg lica, te da zahtijeva razliku između ugovorne cijene i cijene po kojoj je robu stvarno kupio. Naknadu eventualnih dodatnih troškova i druge konkretne štete može zahtijevati prema opštim pravilima (član 526 ZOO). Kupac je dužan da kupovinu radi pokrića izvrši “u razumnom roku i na razuman način” (član 525. st. 2 ZOO). Sadržina ovih pravnih standarda određuje se prema okolnostima konkretnog slučaja i uz poštovanje načela poštenja i savjesnosti. Pored toga, o namjeravanoj kupovini radi pokrića kupac mora obavijestiti svoga prvobitnog prodavca (član 525. st. 3). Obavještanje, u ovom slučaju, predstavlja relativno samostalnu obavezu. Zato su posljedice propuštanja obavještenja ograničene. Prodavac može odbiti da prizna onaj dio razlike u cijeni i one troškove za koje dokaže da ne bi nastali da je on na vrijeme bio obaviješten o namjeravanoj kupovini.

- **2.2. Odgovornost kod fiksnih poslova**

- Ugovor o prodaji je fiksni kada je rok isporuke bitan element posla. Ta činjenica i u uporednom i u našem pravu opredjeljuje sva specifična rješenja o odgovornosti prodavca u ovom slučaju. Zajednička im je karakteristika to da je “dalja sudbina ugovora neposredno poslije protoka roka prešla potpuno u ruke kupca”. Pravno-tehnička rješenja se, međutim, razlikuju.
- Ako prodavac kod fiksnih poslova ne izvrši isporuku na vrijeme, “ugovor se raskida po samom zakonu” (član 125. st. 1 ZOO). No, kupac može održati ugovor na snazi ako nakon isteka roka “bez odgađanja, obavijesti dužnika da zahtijeva ispunjenje ugovora” (član 125. st. 2 ZOO). Dužina roka za obavještanje je faktičko pitanje. Stilizacija zakonskog teksta upućuje na to da izjavu o ostanku pri ugovoru treba dati veoma brzo. U suprotnom, ni kupac kao povjerilac ne može više da utiče na sudbinu pravnog posla. Ista pravila važe i onda kada su stranke predvidjele da će se ugovor smatrati raskinutim, ako isporuka ne bude izvršena u određenom roku (član 125. st. 4 ZOO).

- Sistem prava kupca, kada je ugovor raskinut, isti je kao i kod nefiksni poslova. Jedan izuzetak u domenu pravno-tehničkih rješenja, ipak, postoji. “Razuman rok” za obavljanje kupovine radi pokrića će se zbog samih okolnosti fiksne prodaje morati odrediti kao kraći vremenski period nego kod nefiksni poslova. U suprotnom, to bi bilo priznanje da rok isporuke za stranke i nije bio bitan element ugovora.

- **3.Odgovornost za docnju sa isporukom obroka**
- **3.1. Količina nije bitan element ugovora**
- Ako količina nije bitan element ugovora, zakašnjenje sa isporukom jednog obroka predstavlja djelimičnu docnju. Odgovornost prodavca veže se samo za neizvršeni ili neuredno izvršeni dio, a ne i za ugovor u cjelini. U uporednom pravu posljedice docnje, u ovom slučaju, regulisane su opštim pravilima. Pravni sistem BiH traži da se kombinuju generalne norme o raskidu ugovora s uzastopnim obavezama (član 129, 131 - 132 ZOO) sa posebnim rješenjima o raskidu prodaje (član 523 - 526). Tim postupkom se dobijaju različita rješenja za uredno isporučene obroke, za obrok sa kojim je prodavac u docnji i za buduće obroke.
- Kada je količina nebitan element, kupac ima interesa i za djelimičnim urednim ispunjenjem. Zbog toga, u slučaju docnje sa jednim obrokom, kupac nema pravo da raskine ugovor i zahtijeva naknadu štete za obroke koje je već primio bez prigovora. U tom slučaju duguje prodavcu i odgovarajući dio cijene.

- U pogledu obroka sa kojim je prodavac u docnji, kupac ima ista prava koja mu stoje na raspolaganju u slučaju zakašnjenja sa jednokratnom realnom isporukom. Njihova konkretizacija zavisi od toga da li je rok isporuke za dati obrok bitan element ugovora ili nije. No, budući da su problemi nastali samo u vezi sa jednim relativno samostalnim dijelom ukupne količine, kupčeva prava su ograničena na taj dio ugovora, tj. obrok. On ne može naknadu štete zbog zadocnjenja obračunati za cijeli ugovor, niti može ugovor raskinuti u cjelini.

- Za obroke koji još nisu dospjeli, dužnik se ne nalazi u docnji. Stoga kupac u principu nema nikakvih prava prema prodavcu. No, radi zaštite kupca, zakon postavlja jedan izuzetak. Kupac može “raskinuti ugovor u pogledu budućih obaveza, ako je iz danih okolnosti očito da ni one neće biti ispunjene” (član 129. st. 1 ZOO). Ovim pravom kupac se mora koristiti u “razumnom roku”. Razuman rok se određuje prema okolnostima slučaja, vodeći računa o interesima prodavca. On mora biti toliki da prodavac koji želi da ugovor održi na snazi ima mogućnost da “dade odgovarajuće osiguranje” (član 129. st. 3) “Osiguranje” može biti realno (davanje stvari), zasnovano na hartijama od vrijednosti (predaja bjanko mjenice) ili na ugovornim instrumentima obezbjeđenja (jemstvo). Po isteku “razumnog roka” ugovor se ne raskida automatski. Shodno članu 130. ZOO izjava o raskidu mora se saopštiti prodavcu bez odgađanja. Saopštenje se smatra izvršenim i proizvodi pravne posljedice danom prijema od strane prodavca (član 130).
- Prodavac može biti u docnji sa isporukom nekoliko obroka po osnovu istog ugovora o prodaji. Za svaki od njih kupac može koristiti različita prava.

- **3.2. Količina je bitan element ugovora**

- Kada je količina bitan element ugovora, docnja sa isporukom obroka ima značenje potpunog zakašnjenja. Zbog toga se i odgovornost za docnju odnosi na cijeli ugovor, a ne samo na obrok koji nije na vrijeme isporučen. Kupac ima opciju: ostati pri ugovoru u cjelini uz primjenu već izloženih rješenja o popravljajući štete i pribavljanju obezbjeđenja ili odustati od ugovora i zahtijevati naknadu prouzrokovanu raskidom. Postupak raskida zavisi od toga da li je rok isporuke obroka i cijele količine nefiksni ili fiksni.
- Za razliku od situacije u kojoj količina nije bitan element, ugovor u kome je količina bitan sastojak se raskida u cjelini (član 129. st. 2 ZOO). Primljene obroke kupac može vratiti uz istovremeni zahtjev za vraćanjem plaćenih iznosa uvećanih za zateznu kamatu (član 132. st. 3 ZOO). U ovoj situaciji “svaka strana duguje drugoj naknadu za koristi koju je u međuvremenu imala od onoga što je dužna vratiti odnosno nadoknaditi” (član 132. st. 4 ZOO). Od budućih obroka kupac može odustati i bez davanja razumnog roka u kome bi prodavac eventualno ponudio “osiguranje”. Iako ovakvo rješenje nije izričito sadržano u članu 129. st. 2 ZOO, ono, ipak, proizlazi iz njegove stilistike. Očito je, naime, da ispunjenje budućih obroka nije od interesa za kupca onda kada je količina bitan element ugovora, a jedan obrok već nije isporučen.

- **4. Odgovornost za docnju sa predajom dokumenata**
- Odgovornost za docnju sa predajom dokumenata zavisi od kvalifikacije isporuke. Ako je u pitanju dokumentarna isporuka, ona kod koje se prodavac predajom robnih dokumenata lišava prava raspolaganja robom, posljedice docnje iste su kao i kod realne isporuke (uz. 228. st. 1). Ovo pravilo važi i za jednokratno i za sukcesivno ispunjenje.
- Kada predaja dokumenata predstavlja sporednu obavezu prodavca, “kupac može u slučaju docnje prodavca u pogledu predaje dokumenata zahtevati samo naknadu štete” (uz. 228. st. 2). Pošto je prodavac obavezu isporuke izvršio uredno, očito je da štetnu radnju predstavlja samo neuručenje potrebnih papira. Odgovornost se, stoga, ograničava na štete izazvane ovim propustom, a ne neizvršenjem ugovora bilo u cjelini, bilo djelimično.

- **II - ODGOVORNOST ZA MATERIJALNE NEDOSTATKE**

- **1. Pojam odgovornosti za materijalne nedostatke**

- Odgovornost za materijalne nedostatke je posljedica neizvršenja ili neurednog izvršenja prodavčeve obaveze garancije da stvar nema materijalnih nedostataka. Ova odgovornost se može definisati kao jednostranoobavezni obligacioni odnos u kome kupac ima pravo da od prodavca zahtijeva neku od zakonom predviđenih radnji popravljanja štete izazvane postojanjem materijalnih nedostataka. Da bi ova odgovornost postojala, šteta se mora manifestovati kao skriveni nedostatak. Krivica prodavca nije uslov za nastanak odgovornosti, pa se ona kvalifikuje kao objektivna. No, stanje svijesti prodavca nije potpuno pravno irelevantno. Ako je prodavac znao za nedostatak ili mu on nije mogao ostati nepoznat, kupčeva prava nastaju bez obzira na njegove eventualne propuste u vezi sa pregledom robe i reklamiranjem, a traju i nakon isteka prekluzivnih rokova garancije (član 485 ZOO).

- Pošto je garancija za materijalne nedostatke prirodan sastojak ugovora, odgovornost za nepoštovanje ove obaveze, ipak, ima dispozitivan karakter. “Ugovaratelji mogu ograničiti ili sasvim isključiti prodavčevu odgovornost za materijalne nedostatke stvari” (član 486. st. 1). Ovakav uglavak je ništav, ako je prodavac prećutao nedostatke koji su mu bili poznati ili ako je takvu klauzulu nametnuo “koristeći se svojim posebnim monopolskim položajem” (član 486. st. 2).
- Odgovornost za materijalne nedostatke pokriva obavezu popravljanja šteta nastalih bilo kvalitativnim, bilo količinskim nedostacima. Pravni režim kojim je to učinjeno je jedinstven. No, faktičke razlike između dvije posmatrane vrste nedostataka mogu i ovdje da dovedu do specifičnih rješenja za pojedine slučajeve.

- Na izgled odgovornosti utiče i pravna kvalifikacija količine, odnosno kvaliteta kao bitnog ili nebitnog elementa konkretnog posla.
- U pogledu položaja kupca u odnosima odgovornosti Zakon o obligacionim odnosima ima, uporedno posmatrano, nekoliko specifičnih rješenja. Najprije, ako ništa nije posebno ugovoreno, kupac mora da zahtijeva uredno ispunjenje ugovora, pa ako ga ne dobije, onda pod zakonskim uslovima ima pravo na raskid. “Pribavilac, dakle, u principu ne može odmah optirati za raskid ugovora”. Dalje, prilikom raskida, položaj kupca je isti kao i u svim drugim slučajevima prestanka posla jednostranom izjavom volje povjerioca. Detaljna rješenja već su iznesena kod izlaganja o odgovornosti za docnju. Napokon, u sistemu naknade dominiraju ovlaštenja koja znače naturalnu restituciju. Sve ovo pokazuje da je i odgovornost za materijalne nedostatke potrebno posmatrati kao složen sistem prava i obaveza stranaka, a ne samo kao pravni odnos sačinjen od jednog ovlaštenja i jedne obaveze.

- **2. Prava kupca**
- **2.1. Zahtjev za urednim ispunjenjem ugovora**
- Prvo pravo koje kupac ima u slučaju isporuke robe sa materijalnim nedostacima jeste “zahtijevati od prodavca da nedostatak ukloni ili da mu preda drugu stvar bez nedostatka (ispunjenje ugovora)” (član 488. st. 1. tačka 1). Ovakva ovlaštenja nisu uobičajena, ali nisu ni nepoznata u uporednom pravu. Ono što je specifičnost Zakona o obligacionim odnosima jeste konstituisanje ove mogućnosti kupca i kao prava i kao uslova za raskid ugovora. Tri su osnova za ovakvo rješenje: insistiranje na načelu pacta sunt servanda, preferiranje principa realnog ispunjenja ugovora i uvažavanje potrebe za unifikacijom domaćeg i međunarodnog prava.
- Uz zahtjev za urednim ispunjenjem ugovora kupac mora prodavcu dati i naknadni primjereni rok u kome to mora biti učinjeno (član 490 ZOO). Potrebno vrijeme određuje sam kupac ili se ono utvrđuje prema okolnostima slučaja. Bezuspješan protek primjerenog roka i ovdje dovodi do raskida ugovora po sili zakona, “ali ga kupac može održati, ako bez odgađanja izjavi prodavaocu da ugovor održava na snazi” (član 491 ZOO). Pojam i dejstva primjerenog roka isti su, dakle, kao i kod docnje.

- Stilizacija člana 488. st. 1. tačka 3 je takva da su moguća različita tumačenja u pogledu subjekta kome pripada pravo izbora između otklanjanja nedostataka i zamjene stvari. Ako su prema konkretnim faktičkim okolnostima slučaja moguća oba zahtjeva, smatramo da pravo izbora pripada kupcu kao nevinoj strani. U teoriji postoji i stav da bi prodavcu trebalo “ostaviti mogućnost da prigovori i dokaže da izbor kupca u pogledu jednog oblika ispunjenja nije u skladu sa dobrim poslovnim običajima ili da mu prouzrokuje veću štetu ili troškove nego da je izabrao drugi oblik ispunjenja (umesto opravke predaja nove stvari i obrnuto)”. Bez obzira za koje se pravo opredijelio, kupac je ovlašten i na naknadu one štete koja nije pokrivena izabranim vidom naturalne restitucije. Naknadu ostale štete može kupac zahtijevati u skladu sa opštim pravilima obligacionog prava.

- Tri su najvažnija faktička momenta koji uslovljavaju kupčevo pravo izbora između popravljavanja nedostatka i isporuke nove stvari. Prvi je da se radi o generičkoj stvari. Kod individualnih predmeta prodaje dolazi u obzir samo otklanjanje nedostataka. Drugi se tiče prirode nedostataka. Ako su oni neotklonjivi, i faktički i pravno je moguće tražiti samo zamjenu generičkih stvari. Ukoliko je predmet prodaje individualiziran, kupac se mora odlučiti za neku od drugih mogućnosti otklanjanja štete. I treće, potrebno je da nije istekao jednogodišnji prekluzivni rok “računajući od dana odašiljanja obavijesti prodavaocu”, izuzev u slučaju njegove prevare, u kome se pravo na uredno ispunjenje ugovora može zahtijevati (član 500. st. 1 ZOO).

- **2.2. Zahtjev za sniženjem cijene**
- Zahtjev za sniženjem cijene je samostalno pravo kupca. Ono je opšte poznato u kontinentalnim sistemima rimske tradicije (actio quanti minoris) i u međunarodnim reglemanima. Ovaj zahtjev ima dvostruku pravnu prirodu. On je, najprije, sredstvo za obezbjeđenje jednakosti davanja kupca i prodavca. Zbog toga ga kupac može koristiti i kad nisu ispunjeni uslovi za odgovornost prodavca za materijalne nedostatke. Pored postizanja ekvivalencije prestacija, razmatranim ovlaštenjem mogu da se ostvare i reparatorni efekti. Stoga, kupac zahtjev za sniženjem može istaći bilo odmah po neurednom ispunjenju, bilo onda kada “ne dobije zahtijevano ispunjenje ugovora u razumnom roku” (član 489 ZOO). Kada se koristi u ovom svojstvu, sniženje cijene može biti praćeno i naknadom ostale štete, shodno opštim pravilima obligacionog prava.

- Iznos za koji se zbog postojanja materijalnog nedostatka cijena snižava izaziva u praksi najviše sporova između kupca i prodavca. Da bi se kriteriji za rješavanje ovog sukoba interesa objektivizirali, u praksi su razvijena dva osnovna metoda: apsolutni i relativni. Prema prvome se plaća razlika između vrijednosti stvari bez nedostatka i vrijednosti stvari sa nedostatkom. Po drugome se iznos sniženja ne dobija operacijom oduzimanja, nego procentualnim računom. Naš zakonodavac usvaja ovaj prvi način. Prema članu 498. ZOO, “cijena se snižava prema odnosu između vrijednosti stvari bez nedostatka i vrijednosti stvari sa nedostatkom, u vrijeme sklapanja ugovora”. Odluku o sniženju, u principu, donose stranke. No, u slučaju spora, to će učiniti sud. Bez obzira ko vrši obračun, njegova suština se ne mijenja. Ona se sastoji u uvažavanju ne samo tržišne nego i cijene po kojoj je konkretni posao zaključen.

- Jednom utvrđeno sniženje ne mora biti definitivno. Ako se naknadno otkrije drugi nedostatak, kupac može i tada “raskinuti ugovor ili zahtijevati novo sniženje cijene” (član 499 ZOO). Metod obračuna ostaje isti.
- Koncipiranje sniženja cijene kao instrumenta za ostvarivanje jednakosti davanja stranaka uticalo je i na rokove za ostvarivanje prava. Ako je kupac blagovremeno reklamirao nedostatak, a cijenu nije platio, zahtjev za sniženjem može istaći prilikom plaćanja ili kao prigovor bez ikakvih vremenskih ograničenja (član 500. st. 2 ZOO).

- **2.3. Zahtjev za raskid ugovora**

- Zahtjev za raskid ugovora je treće samostalno pravo kupca u slučaju isporuke robe sa materijalnim nedostacima. U kontinentalnim sistemima se pojavljuje kao direktni nasljednik rimske actio redhibitoria. U anglosaksonskim pravima je vezano za kvalifikaciju nedostatka kao bitne povrede ugovora. Originalnost Zakona o obligacionim odnosima sastoji se u tome što je ovo pravo kupca uslovljeno. Uslovi se tiču bezuspješnog proteka primjerenog roka za uredno, realno ispunjenje ugovora i mogućnosti vraćanja stvari u načelno nepromijenjenom stanju. Kada se ugovor o prodaji raskine zbog materijalnih nedostataka, kupac stiče pravo na popravljavanje štete prema pravilima koja su specifična za ugovor o prodaji. Samo u vezi sa njima pravo na raskid ima ekonomskog smisla. Sva tri podinstituta vezana za raskid ugovora veoma su složena.

- Naknadni primjereni rok za uredno izvršenje ugovora otklanjanjem materijalnih nedostataka zasnovan je na pravilima koja važe za ugovor o prodaji, a ne, kao kod odgovornosti za docnju, na opštim pravilima obligacionog prava. I to je jedina razlika pravne prirode između primjerenog roka za uredno ispunjenje ugovora u slučaju kada se povreda sastoji u zadocnjenju i onda kada se ona manifestuje kao nesaobrazna isporuka. Pravno-tehnička rješenja u pogledu svrhe roka, određivanja, trajanja, dejstva, održavanja ugovora na snazi i raskida ugovora bez davanja primjerenog roka identična su (član 489 - 491 ZOO). Faktička razlika potiče iz karaktera povrede ugovora. Naime, dužina primjerenog roka određivaće se prema mogućnosti prodavca da robu pripremljenu za isporuku dovede u stanje saobrazno ugovoru. Dobijeni rezultat ne mora biti identičan onome koji postoji kada je roba bez nedostataka već pripremljena za isporuku, ali nije isporučena. Davanje naknadnog primjerenog roka i njegov bezuspješan protok predstavljaju prvi uslov za raskid ugovora.

- Drugi uslov je specifičan za materijalne nedostatke. On se sastoji u zahtjevu da je kupac sposoban da vrati stvari u načelno nepromijenjenom stanju (član 495 ZOO). Uslov, koji predstavlja konkretizaciju opšteg pravila o restituciji kod raskida sinalagmatičnih ugovora, definisan je uz ograde. Razlog za to leži u postojanju brojnih izuzetaka zakonskog karaktera. Prema članu 495. ZOO, kupac može raskinuti ugovor i kad je stvar djelimično ili potpuno propala, odnosno ako je oštećena, ukoliko je do toga došlo zbog: “nedostatka koji opravdava raskid ugovora”, štetnog događaja za koji ne odgovaraju ni kupac ni njegovi radnici, pregleda stvari, zbog redovne upotrebe stvari prije otkrivanja nedostatka i zbog toga što su “oštećenja ili izmjena bez značaja”. Kupac koji ne može ni da vrati stvar u načelno nepromijenjenom stanju, niti da se pozove na neki od navedenih izuzetaka, nije ovlašten da raskine ugovor. No, budući da je on nevina strana, pravo ga ne ostavlja bez zaštite; kupac “zadržava ostala prava koja mu daje zakon zbog postojanja nekog nedostatka” (član 496 ZOO).

- Bude li ugovor o prodaji raskinut, kupac ima pravo na naknadu štete zbog raskida, prema specifičnim pravilima koja važe za sve slučajeve odgovornosti dužnika čijom je krivicom ugovor prestao da postoji. Shodno članovima 523 - 526 ZOO, kupac može zahtijevati: naknadu proste štete i izgubljene dobiti, ili naknadu apstraktne štete i ostale konkretne štete ili kupovinu radi pokrića i naknadu ostale štete. Režim ovih reparatornih zahtjeva izložen je kod odgovornosti prodavca za raskid ugovora zbog docnje sa isporukom.

- **2.4. Obim vršenja prava na popravljanje štete**
- Tri, do sada, izložena prava kupca predstavljaju osnovu sistema odgovornosti prodavca za isporuku robe sa materijalnim nedostacima. Niz okolnosti vezanih za osobine nedostataka, prirodu predmeta ugovora i pogođene interese kupca, zahtijevao je proširenje i dopunu osnovne šeme.
- Ako je predana manja količina od ugovorene, ili ako samo dio robe ima materijalne nedostatke, položaj kupca zavisi od toga da li su količine i/ili kvalitet nebitni ili bitni elementi ugovora. U prvom slučaju, kupac može raskinuti ugovor samo djelimično, tj. za neisporučenu količinu ili za dio robe koji ima kvalitativnih mana (član 492 ZOO). Ostala ovlaštenja kupca nisu izričito spomenuta u Zakonu o obligacionim odnosima, budući da će se ona, već po načinu svoje primjene, ograničiti samo na dio koji ima nedostatke. I naknada štete zbog raskida se ograničava jedino na dio ugovora koji je prestao da postoji. U drugom slučaju, kupac je ovlašten da ugovor raskine u cjelini. Pravila o restituciji i popravljanju štete tada se primjenjuju na cijeli predmet posla.

- Zakon o obligacionim odnosima u članu 493. posebno reguliše slučaj predaje veće količine od ugovorene. Rješenja se odnose samo na ugovore o prodaji poslovnog prava. Interesantna su zbog toga što pokazuju uticaj faktičkih razlika između količine i kvaliteta na jedinstvenu pravnu kategoriju materijalnih nedostataka i što predstavljaju izvjesno odstupanje od rješenja opšte uzanse 133. Ako ne želi da primi veću količinu, kupac mora da u razumnom roku izjavi da višak odbija. U suprotnom, smatraće se da je primio cijelu isporučenu količinu i da to što je primio mora da plati. Plaćanje se vrši “po istoj cijeni”, tj. po onoj koja je sporazumom izričito ili prećutno predviđena za cijelu ugovorenu količinu. Ako kupac ne primi višak, ima pravo na naknadu štete prema opštim pravilima. Interesantno je da zakon ne predviđa rješenje za slučaj isporuke boljeg kvaliteta. Zbog toga će se na ovu situaciju primjeniti pravila uzanse 157, ukoliko su to stranke izričito ugovorile ili ako se na mjerodavnom tržištu formirao poslovni običaj o primjeni neukinutih pravila Opštih uzansi.

- Ako je jedinim ugovorom za jednu cijenu prodano više stvari, a samo neke od njih imaju nedostatke, položaj stranaka zavisi od toga da li te stvari čine ili ne čine jednu cjelinu. Ako razdvajanje stvari nije štetno, tj. ako one ne čine cjelinu, kupac može raskinuti ugovor samo u pogledu oštećenih stvari, odnosno stvari sa materijalnim nedostacima. Ako stvari čine cjelinu, kupac je ovlašten da traži: bilo raskid čitavog ugovora i naknadu štete u istom obimu, bilo samo djelimični raskid. Pošto se u slučaju izdvajanja nekih stvari iz cjeline može umanjiti vrijednost ostalih, “prodavac sa svoje strane može raskinuti ugovor i u pogledu ostalih stvari” (član 494). Činjenica da je prodavac djelimično raskinuo ugovor, zbog izbora koji je napravio kupac, ne utiče na obim kupčevih prava na popravljavanje štete.
- Stvar sa nedostatkom može prouzrokovati štetu i drugim dobrima kupca. Pošto je u pitanju štetna radnja prodavca, zakonodavac kupcu daje pravo i na naknadu ovako prouzrokovanih šteta prema opštim pravilima obligacionog prava (član 488 ZOO).

- **3. Obaveze kupca**
- Izbor i vršenje pojedinih prava kupca značajno utiču ne samo na položaj prodavca nego i na stanje robnog prometa. Zbog toga su za kupčeva ovlaštenja vezane i neke obaveze. One zavise od toga za koje se od tri zakonske mogućnosti popravljivanja štete kupac opredijelio.
- Dužnosti kupca su najsloženije kada zahtijeva uredno ispunjenje ugovora. One se kreću u dva pravca.
- Kupac najprije mora da čuva primljene stvari (član 520. st. 2 ZOO). On to mora učiniti “s pažnjom dobrog privrednika ... i u tu svrhu poduzeti potrebne mjere” (član 520. st. 1). Iz zakonske stilizacije je očito da su u ovu obavezu uključene i pasivne i aktivne radnje staranja o primljenoj stvari koja ostaje u vlasništvu prodavca. Koje radnje i na koji način kupac mora da obavi, faktičko je pitanje. Pri tome on mora postupati kao prosječan privrednik, ali ne i kao specijalista za čuvanje robe. U ovoj situaciji kupac ima i dvije vrste prava. Prvo se odnosi na “naknadu troškova potrebnih radi očuvanja stvari” (član 520. st. 3). Drugo pravo se tiče mogućnosti oslobađanja obaveze čuvanja stvari.

- Prema članu 522. ZOO, kupac može, shodno opštim pravilima, dugovanu stvar položiti kod suda, dati na čuvanje nekom trećem ili prodati za račun druge strane. Polaganje se vrši “kod stvarno nadležnog suda u mjestu ispunjenja”, ako razlozi ekonomičnosti ili priroda stvari ne zahtijevaju da se ono izvrši u mjestu u kome se stvar nalazi (član 328). Alternativno određeni sud ne smije odbiti prijem stvari u sudski depozit. Za poslovnopravne prodaje je značajno da se predaja stvari javnom skladištu izjednačuje sa sudskim depozitom (član 329. st. 2 ZOO). Ako se stvar ne može čuvati kod suda i kad nema javnog skladišta u mjestu čuvanja, kupac može zahtijevati od suda da odredi lice koje će čuvati prodavčeve stvari (sekvestar). Napokon, ako su ispunjeni uslovi iz člana 333. ZOO, kupac može, umjesto polaganja, stvar prodati na teret i rizik prodavca. Prodaju može izvršiti putem suda (javna prodaja), “iz slobodne ruke”, tj. neposredno i na uobičajen trgovački način, te “bez odgađanja i na najpogodniji način”, ako je roba pokvarljiva ili u kvaru (član 333 ZOO).

- Druga obaveza kupca jeste stavljanje stvari na raspolaganje prodavcu. Ovaj termin je ustanovljen i razrađen opštom uzansom 158. Zakon o obligacionim odnosima ga ne koristi, ali su rješenja u pogledu čuvanja stvari za račun saugovarača (član 520 - 522) i polaganju i prodaji dugovane stvari (član 327 - 335) takva da razlike sa ranijim sistemom stvarno ne postoje. Pored obaveze čuvanja ili davanja robe na čuvanje, stavljanje na raspolaganje podrazumijeva još neke radnje kupca. On, najprije, mora obavijestiti prodavca da je robu stavio na raspolaganje (uz. 158, član 329 ZOO). Pored toga, kupac mora staviti prodavca u situaciju da faktički raspolaže robom, a to znači da mu mora predati bilo sudske, bilo komercijalne dokumente koji ga ovlašćuju na sticanje posjeda na stvarima koje su predmet prodaje.

- Kada kupac izabere srazmjerno sniženje cijene, dužan je odmah platiti ono što on smatra da je cijena stvari sa nedostatkom. Ako prodavac to odbija da primi, kupac će određeni iznos deponovati kod suda. Od tog trenutka kupac se oslobađa posljedica dužničke docnje sa plaćanjem za deponovani iznos cijene.
- Obaveze kupca koji se opredijelio za raskid ugovora moraju se posmatrati odvojeno za sam raskid, a odvojeno za odnose koji nastaju u fazi popravljivanja šteta izazvanih raskidom. U prvom slučaju će se primijeniti opšta pravila obligacionog prava. A to znači da će restitucija primljenih stvari u naturi ili u novcu biti osnovna obaveza kupca. U procesu popravljivanja štete, njegove obaveze, takođe, će zavisiti od izabranog prava.

- **III - ODGOVORNOST ZA PRAVNE NEDOSTATKE**
- **1. Pojam odgovornosti za pravne nedostatke**
- Odgovornost za pravne nedostatke rezultat je neizvršenja prodavčeve obaveze garancije da preneseno pravo nema nedostataka. Po svojim obilježjima ona je identična odgovornosti za materijalne nedostatke: objektivna je i dispozitivna. No, priroda svojstva za koje se garantuje i specifičnost povreda, dovele su kod odgovornosti za pravne nedostatke do nekih rješenja koja se ne sreću u slučaju popravljivanja šteta izazvanih materijalnim nedostacima.
- U našem pravu je odgovornost prodavca za pravne nedostatke postavljena analogno njegovoj odgovornosti za materijalne nedostatke.

- **2.Prava kupca**
- **2.1. Zahtjev za urednim ispunjenjem ugovora**
- Kada se pravni nedostatak pojavi, kupcu, najprije, stoji na raspolaganju zahtjev za urednim ispunjenjem ugovora. S obzirom na stilizaciju člana 509. ZOO i na rješenja člana 510. o “razumnom roku”, jasno je da je vršenje ovog prava istovremeno i uslov za korišćenje drugih mogućnosti koje je zakonodavac predvidio za ovaj slučaj. Uredno ispunjenje se može zahtijevati na dva načina: oslobađanjem stvari “od prava ili pretenzije trećeg” ili isporukom druge stvari određene po rodu “bez pravnog nedostatka” (član 509 ZOO). Pravo izbora, smatramo, pripada kupcu. No, ako se opredijelio za prvu varijantu, način oslobađanja stvari “od prava ili pretenzije trećeg” određuje prodavac.
- Za izvršenje izabrane opcije kupac mora prodavcu ostaviti “razuman rok”. Njegova dužina zavisi prvenstveno od suštine zahtjeva, a potom i od okolnosti posla. Ovih faktičkih mjerila mora se pridržavati i kupac kada u svom zahtjevu precizira trajanje primjerenog roka.

- Član 509. ZOO ne spominje pravo kupca na naknadu ostalih šteta, koje je pretrpio zbog pojave nedostatka. No, ono mu pripada na osnovu opštih pravila. Koliki će biti zahtjev po ovom osnovu, najčešće se može utvrditi tek po isteku naknadnog razumnog roka za otklanjanje mane.
- Mogućnost da se putem suda zahtijeva uredno ispunjenje sa povezanim pravima zastarijeva za “godinu dana od saznanja za postojanje prava trećeg”. Rok je subjektivan i prekluzivan. Ova rješenja važe i u ostalim slučajevima, osim u onom u kome je kupac tražio pomoć u parnici (član 515 ZOO).

- **2.2. Zahtjev za srazmjernim sniženjem cijene**
- Pravo kupca da zahtijeva srazmjerno sniženje cijene je, u odnosu na isto ovlaštenje kod materijalnih nedostataka, podvrgnuto nekim specifičnim rješenjima. Najprije, ovo pravo nije samostalno. Ono se može zahtijevati tek ako prodavac u razumnom roku ne otkloni nedostatak na traženi način, pa usljed toga kupčevo pravo bude umanjeno ili ograničeno (član 510. st. 1). U ovom slučaju, prema izričitoj odredbi zakona, kupac ima pravo i na naknadu ostale pretrpljene štete (član 510. st. 3 ZOO).
- Pravo na srazmjerno sniženje cijene pripada kupcu i onda kada je u času sklapanja ugovora znao da stvar može biti oduzeta ili pravo smanjeno, odnosno ograničeno uslijed nedostataka. No, tada kupac nema pravo na naknadu štete budući da je ona nastala uz njegov pristanak.

- **2.3. Raskid ugovora**

- Raskid ugovora zbog pravnih nedostataka može da se desi po naređenju, zakonu i po volji kupca. Ugovor o prodaji prestaje da postoji “po samom zakonu” onda kada, zbog propusta kupca da otkloni pravne nedostatke u ostavljenom razumnom roku, stvar bude kupcu oduzeta (član 510. st. 1 ZOO). Izjavom kupca ugovor se raskida onda kada se “njegova svrha ne može ostvariti” zbog toga što prodavac u naknadnom razumnom roku nije udovoljio zahtjevu za urednim ispunjenjem (član 510. st. 2 ZOO). Oduzimanje stvari nije uslov za vršenje ovoga prava.
- Kada ugovor bude raskinut svaka strana vraća ono što je, po tom osnovu, primila. Prodavac je dužan da vrati vrijednost, tj. cijenu koju je primio “bez obzira na visinu vrednosti predate stvari koju ona ima u momentu evikcije”. U slučaju djelimične evikcije, kupac mora vratiti onaj dio stvari koji je ostao u njegovom posjedu. Pored toga, kupac ima pravo na naknadu štete prema posebnim pravilima koja važe za ugovor o prodaji (član 523 - 526 ZOO).

- **2.4. Pomoć u parnici**

- Zahtjev za pomoć u parnici je pravo kupca koje postoji jedino kod odgovornosti za pravne nedostatke. Da bi se on mogao postaviti, potrebno je da uznemiravanje ima karakter tužbe (sudska evikcija). Iz stilizacije člana 511. ZOO proizlazi da je kupac ovlašten da zatraži bilo koju vrstu pomoći u sporu sa trećim licem: od obezbjeđivanja dokaza, preko prihvatanja svojstva umješača do potpunog preuzimanja spora. Preciziranje zahtjeva kupca ne znači da je prodavac stavljen u pasivnu poziciju. On treba da upotrijebi sva sredstva kojima raspolaže da bi tuženi zahtjev bio odbijen. Kupac je dužan da, sa stanovišta uspjeha u sporu, zahtjev postavi blagovremeno. Neblagovremeno postavljeni zahtjevi imaju isto dejstvo kao da nisu ni postavljeni.

- Mehanizam ostvarivanja ovog prava je specifičan. Kupac koji je izgubio parnicu može se prodavcu i bez obavještanja obratiti sa zahtjevom za popravljjanje štete. No, prodavac koji tada dokaže da je “raspolagao sredstvima da se odbije zahtjev treće osobe” ima pravo da odbije i zahtjev za popravljjanjem štete.
- Korištenje ovog prava kupca utiče i na dužinu prekluzivnog roka u kome se pravo na naknadu može ostvariti. Pravo kupca se u ovom slučaju gasi “tek istekom šest mjeseci nakon pravomoćno okončanog spora” (član 515. st. 2). Ovaj rok je objektivan.

- **2.5. Priznavanje očito osnovanog prava trećeg lica**
- Kada je pravo trećeg lica očito osnovano, vođenje sudskog spora je besmisleno i štetno, kako za kupca, tako i za prodavca. U poslovnom pravu će se smatrati da je pravo nesumnjivo onda kada je potkrijepljeno urednim robnim dokumentima (skladišni list, varant, prenosivi tovarni list i slično). No, ni drugi dokazi nisu isključeni.
- Da bi se u izloženim uslovima na najekonomičniji način spriječila vansudska evikcija, član 512. ZOO dozvoljava kupcu da i bez obavještanja prodavca prizna ovakvo pravo. Ukoliko se to priznanje manifestuje kao plaćanje određene svote novca “prodavac se može osloboditi svoje odgovornosti ako naknadi kupcu isplaćenu svotu i pretrpljenu štetu” (član 512. st. 2).

Trifković, Simić, Trivun:

Poslovno pravo - ugovori, vrijednosni papiri i
pravo konkurencije, Ekonomski fakultet u
Sarajevu, Sarajevo, 2004.godine, str.91-108.